

REGLUGERÐ

98

15. júlí

fyrir Austur-Húnavatnssýslu um fjallskil og fleira.

I. KAFLI

Um stjórn fjallskilamála.

1. gr.

Samkvæmt sveitarstjórnarlögunum, nr. 12 31. maí 1927, hefur sýslunefndin yfirstjórn allra fjallskilamála, en hreppsnefndir eða fjallskilastjórnir, kosnar af hreppsnefndum innan viðkomandi upprekstrarfélaga, annast alla stjórn og framkvæmd á þeim hver á sínu svæði. Þó mega ákvarðanir þessara aðila aldrei brjóta í bága við ákvæði þessarar reglugerðar og skal sýslunefnd og hreppsnefndir gæta þess, að farið sé í öllum atriðum eftir ákvæðum hennar.

2. gr.

Þessi eru upprekstrarfélög í Austur-Húnavatnssýslu:

1. Upprekstrarfélag Vindhælishrepps hins forna og Engilhliðarhrepps.
2. Upprekstrarfélag Bólstaðarhliðarhrepps.
3. Upprekstrarfélag Auðkúluheiðar.
4. Upprekstrarfélag Áss- og Sveinsstaðahreppa.

Hvert upprekstrarfélag sér um leitir og önnur fjallskil innan sinna takmarka.

Samningar milli hreppa eða upprekstrarfélaga skulu í fullu gildi, þó þeir fari að einhverju leyti í bága við þessa skipan, enda hafi þeir verið samþykktir af sýslunefndinni. Slíkum samningum má ekki breyta nema með samþykki sýslunefndar.

Allir slíkir samningar skulu skráðir í sérstaka bók, er oddviti sýslunefndar geymir og sér um færslu á.

II. KAFLI

Um smölun og fjárgeymslu á vorum.

3. gr.

Allir þeir, sem jörð hafa til ábúðar, eru skyldir að smala heimalönd sín á vorum eftir því, sem hreppsnefnd ákveður. Þar, sem heimalönd eru viðáttumikil hálsa- og fjallalönd, er búast má við að margir eigi fjárvon á, mega hreppsnefndir skipa fyrir um, að nágrannar og aðrir, sem þar eiga fjárvon, hjálpi til við smölunina eftir því, sem hreppsnefnd þykir sanngjarnt vera, og má jafna slíkum kostnaði niður með fjallskilum.

Hreppsnefndir hafa vald til að láta fara fram göngur á afrétti ef þörf gerist. Komi fé utansveitarmanna í leitum þessum, þá er hreppsnefnd heimilt að ákveða gjald fyrir það fé, sem ekki má þó vera hærri en 1 króna fyrir á með ómörkuðu lambi og fimmtíu aurar fyrir aðrar órúnar kindur. Hreppsnefnd skal sjá um, að fé þetta sé rúið og lömb mörkuð, sbr. 5. gr., ef það er ekki hirt, þegar leit er lokið. Skulu eigendur greiða þennan kostnað og er heimilt að selja ullina til lúkn-ingar honum. Fjallskilastjórnir, þar sem eigendur eiga heima, geta þó ákveðið að greiða slíkan kostnað af sjóði hlutaðeigandi upprekstrarfélags.

4. gr.

Verði einhver ber að því, að smala illa eða alls ekki heimaland sitt ákveðinn smölunardag, hefur fjallskilastjórn vald til að setja umsjónarmann við smölun hans eða láta framkvæma hana, hvort tveggja á hans kostnað.

Það sauðfé, sem sloppið hefur úr löndum eiganda, eða kemur fyrir svo fjærri eigendum, þegar rúning fer fram eða er afstaðin, að það getur ekki komið til skila í bæjarrekstrum, er finnanði skyldur að hirða ef unnt er. Skal hann rýja fé og marka ómörkuð lömb í votta viðurvist ef hægt er. Geri hann eiganda skil á ullinni og grein fyrir marki, kyni og öðrum einkennum á hverri kind, sem hann rýir eða markar. Fyrir ómak sitt ber finnanda borgun, sem eigi má þó vera hærri en fimmtíu aurar fyrir að rýja kind og fimmtíu aurar fyrir að marka lamb.

III. KAFLI

Um rekstur á afrétt.

Mönnum er skylt að reka sauðfé og stóðhross á afrétt og skal fjallskilastjórn sjá um að það sé gert svo tímanlega að vorinu, sem árferði og aðrar kringumstæður leyfa.

Reka skal á miðjan afrétt, nema fjallskilastjórn hafi ákveðið annað.

Séu viðlend heimalönd notuð til upprekstrar, skal reka þangað, sem búsmali sít gengur, enda komi leyfi landeiganda til.

Þannig skal reka í gegnum heimalönd manna að sem minnstur bagi verði að og er fjallskilastjórn heimilt að ákveða hvaða leiðir skuli reka á afrétt.

Aldrei má án leyfis eiganda reka annarra manna fénað á afrétt, nema víst sé að á afrétt eigi að vera.

Nú eru stóðhross ekki rekin á afrétt eftir skipun hreppsnefndar eða fjallskilastjórnar, skal þá láta reka þau á kostnað eiganda.

Hver, sem heimildarlaust rekur fénað, sem á afrétt á að fara, í land annars manns til beitar um sumar, hvort heldur er heimaland eða afréttur, skal greiða hagatoll til landeiganda, kr. 3.00 fyrir hvert hross og kr. 0.25 fyrir hverja sauðkind.

Nú tekur einhver hross eða sauðfé í sameiginlegt upprekstrarland, af þeim, sem ekki er í því upprekstrarfélagi, og skal hann þá svara upprekstrarfélaginu sama hagatolli og fyrr segir ef krafizt er.

Heimilt er landráðanda, sem verður fyrir ágangi af afréttarpeningi að sumrinu, að gera umkvörtun um það til hlutaðeigandi fjallskilastjórnar. Skal hún þá láta reka fénaðinn á afrétt. Hafi hún ekki látið framkvæma rekstur þennan innan tveggja sólarhringa, hefur sá, sem fyrir áganginum verður, heimild til að reka fénaðinn á afrétt. Kostnaður við þessa rekstra greiðist að $\frac{1}{4}$ af landráðanda, en $\frac{3}{4}$ skulu teljast með sameiginlegum fjallskilakostnaði upprekstrarfélagsins. Láti ágangspoli framkvæma reksturinn, ákveður hreppsnefnd greiðslu fyrir hann. Þó getur ágangspoli skotið ágreiningi um þetta atriði til sýslunefndar til úrskurðar.

Enginn má reka fénað þann, sem úr afrétt gengur, til sveitar eða á nágretta.

Eigi má ónáða fénað á afrétt og eigi heldur nema með leyfi hreppsnefndar taka þaðan fé eða hross, nema málnytupeningur sé, tamin hross eða söluhross.

IV. KAFLI Um fjallskil.

98

15. júlí

10. gr.

Fjallskilaskyldur er hver fjáreigandi og hver, sem á hross, sem skylt er að reka á afrétt. Skal hver leggja til fjallskila á þann hátt, er hreppsnefnd ákveður. Fjallskilastjórn metur allan fjallskilakostnað upprekstrarfélagsins til peningaverðs og jafnar honum á alla sauðfjár- og hrossaeigendur upprekstrarfélagsins. Skal þá jafnt auratal lagt á hvert hross og 3 kindur og hverjar 2 ær skulu taldar sem 3 geld-kindur.

Þeir fjáreigendur, sem hafa að minnsta kosti meiri hluta fénaðar síns í fjárheldum girðingum að sumrinu, skulu losna við að greiða $\frac{1}{4}$ fjallskilakostnaðar af þeim fénaði móts við aðra fjáreigendur upprekstrarfélagsins.

Skyldur er hver húsbóndi að inna af hendi fjallskil fyrir heimamenn sína og aðra, er eiga hjá honum fjallskilaskyldan fénað, gegn endurgjaldi frá fénaðareiganda.

11. gr.

Skyldur er hver maður að gera fjallskil í því upprekstrarfélagi, sem hann á heimili í. Þó skal maður greiða full fjallskil í því upprekstrarfélagi, sem fénaði er framfleytt í árlangt, þó hann eigi þar ekki lögheimili, enda er maðurinn þá ekki fjallskilaskyldur af þeim fénaði, þar sem hann á lögheimili.

Nú notar einhver til uppreksturs annan afrétt eða heimaland en þar, sem honum ber upprekstur, skal hann þá gera þar fjallskil að hálfu móts við fjallskil annarra í því upprekstrarfélagi. Auk þess skal hann eftir sömu reglu vera fjallskilaskyldur í því upprekstrarfélagi, þar sem hann er búsettur.

Ef eitthvert upprekstrarfélag eða einhver maður á og notar afréttarland, sem öðru upprekstrarfélagi ber að leita, skal það eða hann gera þar full fjallskil eftir fénaðarfjölda þeim, er rekinn er á afréttarlandið samkvæmt sömu reglum og fénaðareigendur upprekstrarfélags þess, er leita ber. Þó hafa hlutaðeigandi upprekstrarfélög heimild til að gera um þetta sérstaka samninga. Sá, sem notar land utan upprekstrarfélags síns, skal hafa tilkynnt það hreppsnefnd í þeim hreppi, sem hann á heima í, áður en 12 vikur eru af sumri. Í tilkynningu þessari sé fénaður greinilega sundurliðaður.

12. gr.

Þar, sem tveir eða fleiri hreppar nota sama afrétt, skulu hlutaðeigandi hreppsnefndir eða fjallskilastjórn eiga fund með sér eigi síðar en í 17. viku sumars til að semja um, hvernig fjallgöngum skuli haga. Oddviti í þeim hreppi, þar sem skilarétt stendur, kveður til þessa fundar. Skal þá hver hreppsnefnd leggja fram skýrslu um tölu fjár og stóðhrossa í hreppnum að vorinu, staðfesta af hreppstjóra, og fer eftir því, hvernig fjallskilin skiptast milli hreppa.

13. gr.

Nú eiga nokkrir fjáreigendur að gera fjallskil í öðrum hreppi en þeim, er þeir eru búsettir í, skal þá hreppstjóri, þar sem þeir eru búsettir, senda hreppsnefnd, sem hlut á að máli, skýrslu um fjáreign manna eftir vorframtali, áður en 14 vikur eru af sumri.

14. gr.

Fjallgöngur skulu hvert haust þrennar. Jafnframt afréttum skal í fyrri og seinni göngum smala til réttar viðlend heimalönd, er afréttarfénaður gengur í að jafnaði. Þriðju göngum skal lokið fyrir fjárskiladag. Fjallskilastjórn er heimilt að láta fara fram eftirleitir á afréttarlönd og fjalllönd.

98

15. júlí

Allri skylduvinnu og öðrum kostnaði við fjallskil skal hreppsnefnd (fjallskilastjórn) jafna niður á fénaðareigendur í tæka tíð. Aðfinningar við niðurjöfnunina skal bera fram skriflega fyrir oddvita hreppsnefndar fyrir 20. okt. Náist ekki samkomulag, getur aðili skotið máli sínu til sýslunefndar.

Upprekstrarfélögin skulu hafa sérstakan fjallskilasjóð og renni í hann allar tekjur og úr honum greiðast öll gjöld, sem af fjallskilum stafa. Reikningar sjóðanna skulu fylgja sveitarsjóðsreikningum til endurskoðunar og úrskurðar.

16. gr.

Fjallskilastjórn eða þar til kjörinn maður, er nefnist fjallskilastjóri, kveður hreppsúa með gangnaboði til fjallskila nægum tíma áður en fjallgöngur byrja. Í gangnaboðinu skal nákvæmlega taka það fram, er hverjum ber að leggja til fjallskila það haust. Ef einhver vanrækir að gera fjallskil, sem honum ber, skal hann borga þau eins og kostar að inna þau af hendi. Auk þess varðar slíkt sektum, sem hækka ef brotin eru ítrekuð.

17. gr.

Fjallskilastjórnir skulu skipa einn duglegan gangnastjóra fyrir hvern gangnaflokk. Gangnastjórinn skal skipa fyrir um tilhögun gangna og hafa alla stjórn á þeim. Skal hann sjá um að fjársöfnin séu rekin með reglu til réttar og kveðja menn til að gæta safnsins þar til fénaður er kominn í náttþaga eða vökumenn hafa tekið við honum. Hver gangnamaður er skyldur að hlýða gangnastjóra sínum. Öll óhlýðni við skipunum hans varða sektum.

Gangnastjóra skal greiða sanngjarna þóknun fyrir gangnastjórnina.

18. gr.

Gangnastjóri skal annast um, að farið sé svo vel sem unnt er með fé og hross í göngunum. Ef kindur koma fyrir, sem ekki verður komið lifandi til rétta, skal slátra þeim og taka úr þeim innýfli, en flytja þær að öðru leyti til réttar. Finnist dauð kind í göngunum, skal hún á sama hátt flutt til réttar ef nýtileg er. Ef hross einhverra orsaka vegna ekki geta gengið til réttar eða ef hross drepst í göngunum eða finnst fyrir skömmu dauðt og er nýtilegt, þá skal fjallskilastjórn tilkynnt það, þegar komið er til byggða. Lætur hún þá sækja það og flytja til réttar. Sama ákvæði gildir um kindur, er finnast dauðar margar saman og gangnamenn geta ekki flutt til réttar.

19. gr.

Nú hafa fjáreigendur ráð á fleiri mönnum, hefur þá hreppsnefnd eða fjallskilastjórn vald til að kveðja til gangna þann, sem hæfastur er, svo og til hvers annars starfa, er þarf til góðra fjallskila. Ef einhver sendir mann í göngur, sem gangnaforingi sannar með vottorðum tveggja gangnamanna, að reynzt hafi óhæfur eða ófullnægjandi gangnamaður, þá er hann skyldur að borga gangnaskilin að nokkru eða öllu leyti. — Sama gildir um önnur fjallskil.

20. gr.

Ef fjáreigandi hefur engan færan mann til fjallskila og getur eigi útvegað hann, skal hann tilkynna það hreppsnefnd skriflega eða fjallskilastjóra 6 dögum áður en skilin eiga að vinnast, en þessir aðilar útvega mann eða annað, sem vantar, svo sem hesta eða fæði, og borgar þá fjáreigandi sektalaust allan þann kostnað, sem af fjallskilunum leiðir án tillits til mats á þeim.

21. gr.

98

Fjallskilastjórnir skulu sjá um að koma upp hentugum skýlum fyrir gangnamenn á afréttum, þar sem þess er þörf og skal kostnaður sá, er leiðir af þessu, greiddast af sveitarsjóðum eða fjallskilasjóðum.

15. júlí

V. KAFLI

Um hreinsun heimalanda á haustum.

22. gr.

Hver búandi eða landráðandi er skyldur að hreinsa heimaland sitt á haustum svo oft, sem hreppsnefnd fyrirskipar, þótt hann eigi þar ekki fjárvon sjálfur og gilda um það fyrirmæli 3. greinar.

23. gr.

Fjallskilastjórn skal skipa fyrir um reglulegar smalanir heimalanda jafnframt hverjum fjallgöngum. Skulu smalanir þessar fara fram undir umsjón manns, sem hún skipar, með samlögum búenda eftir því, sem bezt hagar á hverjum stað og með samtökum við næstu sveitir þar sem það á við.

Allan óskilafénað, sem kemur fyrir, skal fara með samkvæmt ákvæðum fjallskilastjórnar.

24. gr.

Hreppsnefnd skal sjá um, að eftir réttir á haustum séu öll heimalönd rækilega smöluð sama dag viku, og að rekstrar gangi þá eftir töfludrætti bæ frá bæ eftir þeim rekstrarleiðum, er hún ákveður. Að öðru leyti eru menn skyldir að láta fé ganga í bæjarrekstrum eftir því, sem hreppsnefnd ákveður.

25. gr.

Ef enginn rekstrarfær maður er heima, er rekstur kemur á bæ, skal rekstrarmaður skilja úr fé það, er eftir á að verða, en reki svo reksturinn áfram til næsta rekstrarfærs manns. En skylt er þeim, er við rekstri skyldi taka, að greiða rekstrarmanni þóknun eftir mati hreppsnefndar.

VI. KAFLI

Um réttun sauðfjár og hrossa.

26. gr.

Skilaréttir eru:

1. Skrapatungurétt.
2. Mjóadalsrétt.
3. Stafnsrétt.
4. Auðkúlurétt.
5. Vatnsdalsrétt.

Aukaréttir eru:

1. Tjarnarrétt.
2. Landsendarétt.
3. Kirkjuskarðsrétt.
4. Beinakeldurétt.
5. Hagarétt.
6. Þórormstungurétt.

27. gr.

Stjórnir fjallskilafélaganna ákveða hver á sínu svæði hver lönd smala skuli til hvernar réttar. Rísi ágreiningur út af þessu, sker sýslunefnd úr.

28. gr.

Fénaðareigendur eru skyldir til, hver að sínum hluta, að kosta byggingu rétta (almennings og dilka) og viðhald þeirra eftir því, sem hlutaðeigandi hreppsnefndir eða hreppsnefnd ákveða með samþykki lögmæts sveitarfundar.

98 Nú koma aðilar sér ekki saman um hvernig kostnaði við réttarbyggingu skal 15. júlí jafna niður, sker þá sýslunefnd, úr.

Við hverja skilarétt skal byggður ómerkingadilkur og sérstakur dilkur fyrir sjúkt fé. Enn fremur skulu byggðir nægilega margir dilkar fyrir fé úr öðrum hreppum og mega fjallskilastjórnir taka gjald fyrir afnot dilkanna.

Við hverja skilarétt er hlutaðeigandi fjallskilastjórn heimilt að byggja sérstaka hrossarétt.

Heimilt er að jafna niður 2—5 aurum á kind (eða kinda í gildi) árlega auk venjulegra fjallskila, er leggist í sjóð, sem verja skal til byggingar og viðhalds rétta.

29. gr.

Hreppsnefndir eru skyldar til að fela sérstökum manni eftirlit með viðhaldi rétta, dilka og nátthaga. Skal hann sjá um að rétt, dilkar og nátthagar séu í góðu lagi, þegar þarf að nota þá. Skal hann í samráði við fjallskilastjórnina sjá um viðhald réttanna.

Á hverju vori skal eftirlitsmaður athuga rétt og dilka. Virðist honum dilkar ekki í viðunandi ástandi, skal hann tafarlaust tilkynna það hlutaðeiganda, eða ekki síðar en 1. júní ár hvert og skýra um leið frá, hvað hann telji nauðsynlegt að gera, enda séu allar slíkar endurbætur framkvæmdar í samráði við hann. Nú vanrækir einhver eða einhverjir slíka viðgerð eða gerir hana svo illa að umsjónarmaður telur hana ekki viðunandi, þá má hann láta framkvæma verkið á kostnað dilkeiganda eða dilkfélags og eru gjöld fyrir slík verk lögtakskræf.

30. gr.

Hreppsnefndir skulu skipa duglegan réttarstjóra við hverja rétt og má rétta-stjórnin teljast með gagnaskilum. Réttarstjóri skal vera kominn til rétta í tæka tíð hvern réttardag. Skipar hann fyrir hvernig fjáðrætti skal hagað og heldur mönnum til starfs. Hann bannar stranglega alla óreglu, er veldur töf við réttar-störfin. Sýni nokkur í réttinni óhlýðni gegn skipunum hans, varðar það sektum.

31. gr.

Réttarstjóri skal skipa áreiðanlega menn til að rannsaka fé utansveitarmanna áður en það er rekið frá réttinni.

Hreppsnefnd eða fjallskilastjórn skal skipa 1 eða fleiri menn frá hverju dilks-félagi til að vera réttarstjóra til aðstoðar við töfludrátt og yfirleitt við réttarstörfin.

32. gr.

Réttarstjóri skal láta taka allar sjúkar kindur úr safninu eða réttinni strax og þeirra verður vart og einangra þær. Hann skal og annast um að ómörkuð lömb séu hirt í réttinni og dregin í dilk sér, svo eigendum gefist kostur á að láta lamba-mæður helga sér þau.

Enginn má helga sér marklausa kind af fjárbragði.

Að afloknum fjáðrætti selur hreppstjóri alla ómerkinga, er ekki hafa fundið mæður. Við aukarétt má engan ómerking selja, þó nær ákvæði þetta ekki til Lands-endarétta.

Réttarstjóri kveður menn til að skoða úrtíning vandlega eftir markaskrá í fyrstu sem síðari réttum og mega þeir ekki yfirgefa þann starfa fyrr en lokið er, nema með leyfi réttarstjóra. Allir fjáreigendur skulu gæta þess, að fé þeirra verði ekki eftir í úrtíningi. Þegar búið er að skoða úrtíning í fyrstu rétt, skal hrepps-nefnd eða fjallskilastjórn í þeim hreppi, þar sem skilarétt stendur, koma honum í gæslu milli rétta og telst hún með gagnaskilum.

33. gr.

98

Frá hverri aukarétt skulu kvaddir menn til að reka úrtíning tafarlaust til skilaréttar, svo að hann sé þangað kominn áður en sundurdrætti er lokið. 15. júlí

34. gr.

Í réttum má enginn marka fénað, án þess hann jafnframt skýri réttarstjóra frá, hverja heimild hann hafi til mörkunarinnar. Réttarstjóri skal samtundis rita hjá sér mark skepnunnar, ef hún er áður mörkuð, og nafn eiganda þess marks, ef þekkest, og afhenda skýrsluna hreppstjóra.

VII. KAFLI

Um hirðing fjár og hrossa í utanhreppsréttum.

35. gr.

Hreppsnefnd eða fjallskilastjórn skal skipa hæfa menn til að fara í réttir, á fjárskil og vera við úrtíningssölu annarra sveita, þar sem helzt eru fénaðarsamgöngur, til að hirða þar fé og hross fyrir sveitunga sína. Hafi sá, sem gert er að skyldu að leggja til téðra starfa, engan hæfan mann til að inna þau af höndum, hefur hreppsnefnd eða fjallskilastjórn vald til að kveðja til þess hvern þann, er hæfastur er í hreppnum annað hvort í mannaskiptum eða gegn fullu endurgjaldi frá þeim, er skilin átti að vinna. Reynist sá, sem sendur er til að hirða fénað utanhrepps, ónýtur eða ófullnægjandi til þessa starfa, gilda um hann ákvæði 19. greinar um ófullkominn gangnamann.

36. gr.

Sá maður, sem sendur er til að hirða fénað í réttum, á fjárskilum og á öðrum samanrekstrardögum annarra sveita, má ekki fara þaðan fyrr en búíð er að skoða úrtíning vandlega eftir markaskrá og selja þar, sem sala fer fram. Sannist það, að hann láti verða eftir fé eða hross sveitunga sinna, sem er með glöggu, skrásettu marki, varðar það sektum og skaðabótum, nema málsbætur séu. Hreppsnefnd ákveður hvert reka skuli fénað þenna og hvernig haga skuli skilum á honum.

VIII. KAFLI

Um smölun og hirðing og réttun hrossa.

37. gr.

Í síðari göngum á haustum skal, ásamt fé, smala stóðhrossum af afréttum og heimalöndum og rétta þau í síðari rétt. Til Stafnsréttar og Auðkúluréttar skal þó smala hrossum í fyrri göngum og skulu þau hross, sem ekki eru hirt, seld að aflokinni stóðréttuninni og þá farið með þau sem óskilafénað í seinni rétt, sbr. 39. gr. Auk þess skal fara fram almenn smölun á hrossum fyrsta þriðjudag eftir 20. okt. og fyrsta þriðjudag í mánuðunum desember og janúar, en sé sá dagur helgur eða veður banni, skal smala næsta færan dag. Skal þá í hverjum hreppi fara fram sundurdráttur á öllum hrossum sem koma fyrir, á þeim stöðum, sem hreppsnefnd ákveður.

Þau hross, sem ekki þekkjast og enginn hirðir, skal fara með sem óskilafénað í seinni rétt, sbr. 39. gr.

Takist sala ekki og telji 2 menn, tilkvaddir af hreppstjóra, hross ekki fóðurtækt, má selja það án innlausnarfrests. Ella ber hreppsnefnd að annast geymslu og fóðrun slíkra hrossa næstu 8 vikur gegn fullu endurgjaldi frá eiganda. Eftir þann tíma má selja þau án innlausnarfrests.

98 Hreppsnefndir skulu sjá um, að almennar göngur fari fram í öllum heima-
15. júlí löndum hreppanna, að minnsta kosti til hrossaréttunarinnar, í október.

38. gr.

Stóðhross skulu dregin í sundur í aukaréttum og skilaréttum, skal úrtíningur sá, er verður í aukaréttum, rekinn tafarlaust til skilaréttar.

Meðan á réttum stendur, skal réttarstjóri geta þess, að hryssum gefist kostur á að helga sér folöld og skal hann kappkosta, að haga allri meðferð á hrossunum þannig, að ekki hljóti slys af.

IX. KAFLI

Um meðferð óskilafénaðar.

39. gr.

Eftir að töfludrætti er lokið í seinni rétt, skal úrtíningshross og sauðfé afhenda til sölu þegar í stað hreppstjóra í þeim hreppi, þar sem skilarétt stendur. Skal hreppstjóri skrásetja mark, lit, aldur og auðkenni hverrar skepnu, sem seld er, eftir lýsingu tveggja markglöggra manna, er hreppsnefnd hefur þar til kosið, svo rétt og ákveðið sem framast má verða. Ef marklýsingamenn greinir á, sker hreppstjóri úr ágreiningnum. Marklýsingamenn fá hæfilega þóknun fyrir starf sitt eftir mati hreppsnefndar. Enginn, sem ekki er öðrum háður, getur skorazt undan þeim starfa nema hann hafi forföll.

Við sölu hrossa sé 10 vikna innlausnarfrestur eftir söludag, nema ómarkaðra folalda, þá sé fresturinn aðeins 2 sólarhringar. Hrútar, sem, eftir áleti hreppstjóra og marklýsenda, eru hæfir til kynbóta, svo og forustufé, skal selt með 4 vikna innlausnarfresti. Að öðru leyti skal enginn innlausnarfrestur við sölu óskilafénaðar. Skepnur þær, sem seldar eru með innlausnarfresti, eru í vöktun kaupanda, en ekki í ábyrgð hans fyrr en að innlausnarfrestinum liðnum. Borgun fyrir geymslu og haga þessa fénaðar, ber eiganda að greiða ef innleystur er. Þó ekki yfir 10 aura fyrir hvert hross og 5 aura fyrir kind um sólarhringinn. Hreppsnefndir annast innheimtu á verði alls óskilafénaðar, sem selt er, og gera skilagrein fyrir því, sem fylgi sveitarreikningunum.

40. gr.

Óskilakindur þær, sem koma fyrir eftir réttir og ekki finnst eigandi að eða komast ekki til eiganda sökum fjarlægðar, skal hreppsnefnd annast um að séu geymdar til þriðjudags í 25. viku sumars, sem skal vera almennur fjárskiladagur fyrir alla sýsluna. Þær kindur, sem ekki eru hirtar þennan dag, skulu þá seldar sem óskilafé.

Þær óskilakindur, sem koma fyrir eftir fjárskiladag, skal hreppsnefnd sjá um að eigendum gefist kostur á að hirða, séu þeir í næstu hreppum, annars skulu þær seldar sem óskilafénaður, en auglýsa ber þau uppboð með minnst viku fyrirvara.

Finnist óskilakind í fé manna eftir að fé er almennt tekið til hýsingar, skal eiganda kindarinnar gert aðvart um að vitja hennar, sé hann í næstu hreppum. Verði að selja slíka kind, borgast ekkert gæzlukaup fyrir hana og ber sá, er kindin fannst hjá, sölukostnaðinn, nema málshætur séu.

41. gr.

Komi óskilahross fyrir eftir smölun í janúar, skal landráðandi gera hreppsnefnd tafarlaust aðvart er hrossin finnast. Lætur hún síðan skoða mörk þeirra og skrifa upp lýsingu af þeim. Ef þörf gerist, sendir hún lýsingarnar til allra hreppsnefnda hér í sýslu og næstliggjandi hreppa utan sýslu og auglýsir um leið, að upp-

boð á hrossunum fari fram eftir hálfan mánuð. Skal landráðanda skylt að annast hrossin til söludags án endurgjalds nema hann þurfi að taka þau á gjöf, þá gegn hæfilega borgun fyrir fóður. Þetta gildir þó ekki ef landráðandi getur sannað, að hrossin hafi ekki verið í landi hans við janúarsmölun. Tekur hreppsfélagið þá við skyldum landráðanda, nema sannað verði, að þau hafi verið í annars manns landi, sem þá ber kostnaðinn.

Takist sala ekki, fer um hrossin eins og segir í 37. gr., næst síðustu málsgrein.

Þegar óskilafénaður er seldur með innlausnarfresti, skal hreppsnefnd, eigi síðar en með næstu pósthferð á eftir, senda nákvæma lýsingu til allra hreppsnefnda innan sýslu og næstliggjandi hreppa utan sýslu. Skulu hreppsnefndir strax nákvæmlega yfirfara lýsingar þessar og láta hreppsbúa sína vita ef líkur eru til, að þeir eigi nokkuð af hinum seldu skepnum. Hross skal þó einnig auglýst í útvarpi og tilgreina kyn, mark, aldur, lit og önnur auðkenni, ásamt innlausnarfresti.

42. gr.

Óskilafénaður skal seldur á uppboði, þó er hreppsnefnd heimilt að koma óskilakindum í verð með því að slátra þeim í sláturhúsi, ef hún telur það eigendum hagkvæmara.

43. gr.

Fyrir lok hvers árs skal hreppsnefnd senda manni, sem er kosinn af sýslunefnd, greinilega lýsingu á öllum óskilafénaði, er seldur hefur verið í hreppnum og eigendur hafa ekki helgað sér. Hinn kosni maður sendir endurrit af lýsingum þessum til birtingar í Lögbirtingablaðinu. Í ómakslaun og prentunarkostnað ber honum kr. 1.50 fyrir hverja kind og kr. 2.00 fyrir hvert hross og skal hreppsnefnd senda honum gjaldið með marklýsingunum.

44. gr.

Af andvirði óskilafénaðar, sem seldur er, greiðist:

1. gæslukostnaður,
2. sölukostnaður (sölulaun og vottalaun),
3. auglýsingakostnaður,
4. fundarlaun eða björgunarlaun.

Að öðru leyti greiðist andvirði fénaðarins til eigenda, ef þeir innan septemberloka næst á eftir sanna eignarrétt sinn. Annars fellur verðið í sveitarsjóð eða sveitar-sjóði innan upprekstrarfélagsins, að tiltölu við sameiginlegan fjallskilakostnað.

X. KAFLI

Um eftirleitir einstakra manna.

45. gr.

Þegar hinum fyrirskipuðu fjárleitum er lokið, skal einstökum mönnum heimilt með samþykki hreppsnefndar í þeim hreppi, er næst liggur afrétt, að gera eftirleitir á afréttarlöndum upprekstrarfélagsins. Borgun fyrir þessar leitir fer eftir samningi og greiðist af fjallskilasjóðum upprekstrarfélagsins að tiltölu eftir sameiginlegum fjallskilakostnaði. Komi fyrir í leitum þessum fé eða hross úr öðrum sýslum, geta hreppsnefndir eftir atvikum metið sanngjörn fundarlaun fyrir þessar skepnur, sem borgist af eigendum.

Finnist hross eða sauðfé óheimt á afréttum eftir að eftirleitir hafa farið fram, skulu fjallskilasjóðir upprekstrarfélagsins greiða sanngjörn björgunarlaun fyrir skepnur þessar eftir mati fjallskilastjórnar. — Björgunarlaun þess fjár, sem næst úr ógöngum á hvaða tíma árs sem er, ákveðst og greiðist af sömu aðilum.

XI. KAFLI

Um fjármörk og hrossamörk.

46. gr.

Fé skal draga eftir mörkum. Það er skylda hvers fjáreiganda að hafa glögg mark á öllu sínu fé og sýslu- og hreppsþrennimörk á öllu hyrnu fé. Sýslunefndin skal svo oft sem þurfa þykir, og að minnsta kosti 5. hvert ár, láta prenta markaskrá fyrir alla sýsluna. Skal sérhver markeigandi koma marki sínu í hana og borga fyrir það eftir því, sem sýslunefnd ákveður, en hvert heimili skal fá ókeypis eitt eintak af markaskránni.

Mark helgar markeiganda kind, sem markið ber, nema full sönnun komi fyrir að annar eigi. Kind, sem ekki ber rétt mark manns, er heimildarlaust að draga sér þótt lítið vanti á fullt mark.

Ef kind hefur eyrnamark eins manns en hornamark eða þrennimark annars, þá skal sá talinn eigandi, sem á hornamarkið eða þrennimarkið, og skal hann þá, ef eigandi eyrnamarksins krefst, gera grein fyrir hvernig hann hafi eignast kindina. Kind, sem hefur eyrnamark eins eins manns, hornamark annars og þrennimark hins þriðja, skal talin eign þess sem þrennimarkið á, þó geta eigendur hinna markanna krafist þess, að hann geri grein fyrir, hvernig hann hefur eignast kindina.

Nú er kind ómörkuð eða með óglöggu marki og vill einhver eigna sér hana af líkum, þá skal hann skýra hlutaðeigandi hreppstjóra frá. Hreppstjóri kveður þá til fjóra skynsama og óvilhalla menn, er skulu, ásamt honum, skoða kindina og meta líkur þær og ástæður, er hann hefur til síns máls. Ef þeir þá allir í einu hljóði kveða upp þann úrskurð, að það séu miklu meiri líkur að hlutaðeigandi eigi kindina heldur en hann eigi hana ekki, þá má hann hirða hana sem sína eign, ella telzt hún sem óskilakind. Þessi ákvæði ná ekki til ómerkinga, sem ær helga sér.

Rétt er að forustufé, sem á afrétt gengur, hafi bjöllu eða bjöllumeng í horni.

Hross skulu eins og fé hafa glögg markeinkenni, er skráð sé í markaskrá sýslunnar. Komi hross fyrir með óglöggu marki eða skemmdum eyrum, sem einhver vill helga sér, þá gilda um það sömu reglur og fyrir er mælt í grein þessari um sauðfé með óglöggu marki.

47. gr.

Enginn má taka upp mark, er líkist svo mörkum, sem eru í markaskrá sýslunnar eða nærliggjandi sýslna, að ætla meg, að valdi misdrætti. Særingarmörk mikil má ekki upp taka né heldur þau mörk, sem vandkvæði er á að marka svo glögg sé. Fleiri en tvær undirbenjar má ekki hafa sama megin á eyra.

48. gr.

Ef menn nota mörk, sem eigi eru prentuð í markaskrá sýslunnar, t. d. þeir, er flutzt hafa úr öðrum sýslum, skulu þeir lýsa mörkum sínum fyrir hreppsnefndinni þar sem þeir eru búsettir. Mörk þessi skal hreppsnefnd skrifa upp og senda áður 10 vikur eru af sumri til hreppstjóra í nálægum hreppum innan sýslu og utan, þar sem helzt eru fjársamgöngur. Þeir, sem vanrækja þetta, mega búaast við að farið sé með fé þeirra sem óskilafé og sæti þar að auki sektum.

49. gr.

Brennimörk hreppanna eru:

1. Vindhælishreppur H 1—2.	6. Svínavatnshreppur H 4.
2. Höfðahreppur H 1 a.	7. Torfalækjarhreppur H 5.
3. Skagahreppur H 1 b.	8. Blönduóshreppur Blós.
4. Engihlíðahreppur H 2.	9. Sveinsstaðahreppur H 6.
5. Bólstaðarhlíðahreppur H 3.	10. Áshreppur H 7.

XII. KAFLI

Um eftirlit og rekstur slátrunar- og sölufénaðar.

98

15. júlí

50. gr.

Eftirlit skal hafa með sölu sauðfjár og hrossa eins og hér segir:

Þegar sauðfé er keypt á mörkuðum, skal hreppstjóri í þeim hreppum, þar sem markaðir eru haldnir, sjá um að gættinn og markglöggur maður fylgi markaðshöldurum eftir og skoði mörk á öllu fé, sem selt er.

Í kauptúnum skulu þeir, sem fé taka til slátrunar, hafa sérstakan mann, gættinn og markglöggan til þess að skoða mörk á öllu fé, sem slátrað er hjá þeim. Komi fyrir kindur við þessar skoðanir, sem vafi er um hver á, skal farið með þær sem óskilafé. Hefur hreppsnefnd þess hrepps, sem kindin er komin úr, ráðstöfunarréttinn.

Hreppstjóri skoði eða láti skoða mark á öllum þeim hrossum, sem seld eru á markaði í hreppnum og er seljandi og kaupandi skyldir að veita aðstoð við það. Komi upp vafi um eyrnamark eða eignarrétt, skal fara með það eins og fyrir er mælt um sauðfé, sbr. 46. gr.

Oddviti sýslunefndar lætur hreppstjórum og slátruhúsum í té löggiltar bækur, er þeir skrifa í athuganir sínar í þessum málum, samkvæmt nánari fyrirmælum oddvita.

Enn fremur skulu þeir, sem hross kaupa til sölu í önnur héruð, skrá nafn seljanda og mörk, lit, aldur hrossanna og hreppstjóra þess hrepps, þar sem hrossin eru keypt.

Borgun til þeirra manna, er skoða fjármörk í sveitum, greiðist úr hlutaðeigandi sveitarsjóði, en til þeirra, er skoða hrossamörk, úr sýslusjóði. Þeir, sem fé taka til slátrunar, kosti sjálfir þann mann, sem skoðar mörkin.

51. gr.

Allt fé í sölufjárrekstrum skal vera með skýru rekstrarmerki, er sé svo glögg, að það sjáist tilsýndar í björtu og svo traust, að það máist ekki af þótt votviðri gangi.

52. gr.

Svo skal rekstrum haga, að sem minnstur bagi verði að, þeim er lönd eiga, sem um er rekið eða í er áð. Varast skal að rekstrar lendi saman við annað fé. Eigi má halda áfram með rekstra úr því farið er að skyggja, nema brýn nauðsyn beri til. Eigi má leggja upp með rekstra fyrir en markljóst er orðið.

53. gr.

Nú ber við að öðru fé lendir saman við rekstur, skal þá strax á næsta bæ við það, er rekstrarmenn eða aðrir hafa orðið þess varir, draga það fé úr rekstrinum og gæta þess vandlega, að engin kind verði eftir, er eigi á í honum að vera. Skal þá, sem endranær, þegar viðstaða verður og rekstrarféð dreifir sér til muna, telja rekstrarféð. Enginn, sem á bænum er viðstaddur og til þess er fær, má skorast undan að kanna rekstur með rekstrarmönnum, og ber yfirmanni rekstursins að greiða þóknun eftir úrskurði oddvita sýslunefndar, ef á greinir, en aðgang á hann að eigendum fjárins með borgun, ef honum hefur ekki verið sjálfum um að kenna. Sjá skulu rekstrarmenn um að það fé, sem komið hefur saman við, komist til átt Haga sinna eigendum kostnaðarlaust.

54. gr.

Verði rekstrarmenn sannir að því, að hafa tekið fé annarra í rekstur heimildarlaust, skal rekstrarstjóri bæta eigendum það að fullu eftir samkomulagi eða eftir mati óvilhallra manna, sem sýslumaður kveður til ef með þarf. Sannist það, að slíkt hafi verið af skeytingarleysi, varðar það einnig sektum.

98

15. júlí

55. gr.

Hvort sem rekstrarmenn eru fleiri eða færri, skal ávallt einn vera yfirmaður. Annast hann um að þessum rekstrarreglum sé hlýtt og ber ábyrgð á því gagnvart þeim, er kynnu að kæra, en hann á aftur aðgang að rekstrarmönnum sínum, ef þeim er um að kenna.

XIII. KAFLI

Almenn ákvæði.

56. gr.

Eigi má svelta fénað við réttir eða í rekstrum frekar en minnst verður hjá komizt. Eigi má heldur misþyrma honum á nokkurn hátt í fjallgöngum, rekstrum til heiðar, bæjarrekstrum eða heimalandasmölun. Sérstaklega er bannað að hundbeita fénað í rekstri eða smölun að óþörfu.

57. gr.

Brot gegn reglugerð þessari varða 10—200 króna sektum nema þyngri refsing liggi við eftir lögum. Skal uppljóstursmaður, ef nokkur er, hljóta helming sektarfjárins, en að öðru leyti falli sektarféð í hlutaðeigandi fjallskilasjóði.

58. gr.

Með mál, er rísa út af brotum á reglugerð þessari, skal farið sem almenn lögreglumál. Þó má, ef hlutaðeigendur koma sér saman um það, skjóta einstökum ágreiningsatriðum til úrskurðar sýslunefndar.

59. gr.

Með reglugerð þessari er úr gildi numin reglugerð fyrir Húnavatnssýslu um fjallskil og fleira frá 2. nóvember 1917 og þær breytingar, er síðar hafa verið á henni gerðar.

Reglugerð þessi, sem sýslunefnd Austur-Húnavatnssýslu hefur samið og samþykkt, staðfestist hér með samkvæmt 41. gr. sveitarstjórnarlaganna, nr. 12 31. maí 1927, til þess að öðlast þegar gildi og birtist til eftirbreytni öllum þeim, sem hlut eiga að máli.

Atvinnu- og samgöngumálaráðuneytið, 15. júlí 1941.

Hermann Jónasson.

Páll Pálmason.